

Till näringsutskottet

Näringsutskottet har den 16 april 1996 beslutat bereda finansutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 1995/96:141 Aktiv förvaltning av statens företagsägande jämte motioner i de delar som berör utskottets beredningsområde.

Propositionen

Regeringen föreslår i propositionen att riksdagen skall godkänna de riktlinjer för förvaltningen av statens företagsägande som regeringen förordar och att regeringen skall bemyndigas att vidta förvaltningsåtgärder beträffande statligt ägda företag enligt vad regeringen förordar.

Vidare föreslås att anslaget Kostnader för omstrukturering av vissa statligt ägda företag m.m. skall få användas för kapitaltillskott, förvärv av aktier och vid nyemissioner.

Slutligen föreslås i propositionen att regeringen skall bemyndigas att ändra ägarstrukturen i Apoteksbolaget AB så att samtliga aktier ägs direkt av staten. De två sistnämnda frågorna kommer inte att tas upp i detta yttrande.

Motionerna

Följande motioner har väckts med anledning av propositionen:

1995/96:N26 av Karin Falkmer m.fl. (m),
1995/96:N27 av Göran Hägglund m.fl. (kds),
1995/96:N28 av Lennart Beijer m.fl. (v),
1995/96:N29 av Kjell Ericsson m.fl. (c),
1995/96:N30 av Eva Goës m.fl. (mp) och
1995/96:N31 av Christer Eirefelt m.fl. (fp).

Propositionens motivering

Riktlinjer för förvaltningen av statens företagsägande

I propositionens förslagsruta redovisas sju strecksatser som beskriver innehållet i de riktlinjer och bemyndigandet för förvaltningen av statens företagsägande som regeringen föreslår. De två första avser alla statliga företag med

övervägande affärsmässig verksamhet, dvs. kommersiella och fullt konkurrensutsatta företag. Huvudprincipen sägs vara att statliga företag skall arbeta under krav på effektivitet, ge avkastning på det kapital företaget representerar och anpassas till strukturella förändringar. I förvaltningen av statliga företag skall ingå att med utgångspunkt i uppsatt verksamhetsmål aktivt följa företagets utveckling och vidta nödvändiga åtgärder som behövs för att företaget skall uppfylla kraven på effektivitet, avkastning och strukturanpassning.

Bemyndigande om förvaltningsåtgärder beträffande statliga företag

För vissa angivna aktiebolag skall regeringen få besluta om kapitaltillskott, sälja och köpa aktier, delta i eller i förekommande fall besluta om kapitaltillskott, sälja och köpa aktier, delta i eller i förekommande fall avstå från erbjudanden om nyemissioner samt medverka till utgivande av konvertibla skuldebrev. De angivna bolagen är AssiDomän AB, AB Svensk Exportkredit, Teracom Svensk Rundradio AB, Lantbrukskredit AB, SAQ Kontroll AB, SBL Vaccin AB, Pharmacia & Upjohn, Celsius AB (avser endast B-aktier) och Enator AB (Celsius Informationssystem AB).

Vidare föreslås att en minskning av statens ägarandel skall kräva godkännande av riksdagen om minskningen innebär att statens röstmajoritet avskaffas eller att statens röstetal kan komma att understiga 34 % i ett delägt aktiebolag, där staten tidigare förfogat över lägst detta röstetal. Innebörden av förslaget är således att regeringen skall kunna minska ägarandelen i ett statligt aktiebolag från 100 % till 51 % eller från 49 % till 34 % utan att riksdagens medgivande behöver inhämtas. Det är när röstmajoriteten avskaffas eller sjunker under 34 % som regeringen anser att riksdagens medgivande skall inhämtas.

Enligt vad som uppgivits från Näringsdepartementet är avsikten inte att bemyndigandet i proposition 141 skall vara generellt och gälla alla statliga företag eller ens de som i propositionen innefattas i kategori två, dvs. kommersiella och fullt konkurrensutsatta företag. Bemyndigandet avses gälla endast de ovan angivna företagen.

Motionernas motivering

Det föreslagna bemyndigandet i propositionen förutsätts ersätta det tidigare privatiseringsbemyndigandet avseende 35 angivna företag. Detta motsätter man sig i motionerna N26 (m), N27 (kds) och N31 (fp).

I den moderata motionen föreslås att det tidigare privatiseringsbemyndigandet utvidgas med ett antal företag, nämligen Telia, TV2, Sila, Vasakronan AB, Arlanda flygplats och SBAB:s konkurrensutsatta verksamhet. Motionärerna framhåller att det tidigare privatiseringsbemyndigandet var begränsat till utförsäljningar helt eller delvis av statens aktier i 35 angivna bolag. När det gäller andra beslut, t.ex. kapitaltillskott, konvertibla skuldebrev, var regeringen fortfarande tvungen att fråga riksdagen. Det bemyndigande som regeringen nu begär anser motionärerna innebära ett öppet mandat för rege-

ringen att göra vad man vill med bolagen. Ett sådant mandat anser motionärerna vara stötande. Viktiga policybeslut om de statliga företagen bör enligt motionärerna fattas av riksdagen och inte av regeringen.

Även i motion N31 (fp) avvisas ett principiellt bemyndigande som innebär att regeringen ges rätt att göra begränsade ägarförändringar i alla statliga bolag utan riksdagsbeslut. Motionärerna anser att propositionen är ett uttryck för ett förlegat tänkande att staten som aktör i näringslivet kan skapa tillväxt. I själva verket är det tvärtom. Statligt ägande är konkurrensbegränsande. Med en privatisering av statliga företag uppnås en tydligare ägarroll, kommersiellt mer kompetenta företag och en ökad aktiespridning. Staten bör bestämma spelreglerna så att konkurrensen fungerar effektivt. Motionärerna frågar sig varför staten skall äga företag om staten som ägare skall agera "på villkor som gäller i det övriga näringslivet".

I motion N27 (kds) sägs att staten bör gå vidare med ägarspridning och sälja ut statliga företag. Utöver det program som antogs hösten 1991 bör Telia, AssiDomän AB, Celsius AB, Securum AB, Retriva AB och Nordbanken bli föremål för försäljning. Försäljningen skall ske till högsta möjliga pris och i lagom takt. Det skall självfallet inte vara fråga om någon realisation av våra gemensamma tillgångar, anför motionärerna.

Vänsterpartiet motsätter sig i motion N28 att regeringen skall kunna minska statens ägande i helägda företag utan att gå till riksdagen. Motionärerna är dock beredda att låta regeringen få ett godkännande av riksdagen om att kunna understiga gränsen på 34 % i de statligt delägda aktiebolagen. Detta är mer långtgående än vad regeringen har föreslagit i propositionen.

I motion N29 (c) diskuteras inte det begärda bemyndigandet utan mer vilka statliga företag som skall privatiseras. Motiven och målen för statligt ägande bör preciseras och förtydligas, anför motionärerna. Grundprincipen måste vara att konkurrensutsatt verksamhet skall bedrivas i privat regi. Konvergensprogrammets målsättning att genomföra försäljning av statliga tillgångar för 50 miljarder kronor bör fullföljas. Nordbanken, Securum AB och Retriva bör privatiseras helt liksom AssiDomän AB och Celsius AB. Andra mindre statliga kreditinstitut avsedda för vissa sektorer bör också privatiseras. Där emot bör Telia AB, Posten AB, Vin & Sprit AB, Systembolaget AB och Svenska Penninglotteriet AB även fortsättningsvis vara statligt ägda.

Miljöpartiet anför i sin motion N30 att en mindre del av näringslivet med fördel kan vara statsägd. Staten bör emellertid vara ett föredöme när det gäller god etik i relationerna till företagets intressenter – ägare, anställd, leverantörer och kunder – samt ett föredöme när det gäller miljö- och resursfrågor i vid bemärkelse.

Utskottet

Utskottet begränsar sig till att i yttrandet ta upp frågan om det föreslagna bemyndigandet. Av de statliga företag som i propositionen eller i motionerna föreslås kunna få ändrade ägarförhållanden är det endast Vasakronan som kan anses tillhöra finansutskottets ansvarsområde.

Riksdagen har enligt regeringsformen en skyldighet att i den omfattning som behövs fastställa grunder för bl.a. förfogandet över statens egendom. I förarbetena till regeringsformen anges att det kan vara lämpligt att detta sker i lags form (prop. 1973:90 s. 347). Riksdagen har dock inte antagit någon lag om överlåtelse av statens egendom. Detta har finansutskottet uppmärksammat och utförligt utvecklat synpunkter på i ett yttrande (FiU 1987/88:3y) till trafikutskottet om trafikpolitiken inför 1990-talet. Riksdagen har sedermera föreskrivit att vissa åtgärder, t.ex. försäljning av fast egendom vars värde överstiger vissa beloppsgränser, inte får företas utan riksdagens medgivande.

I ett yttrande till näringsutskottet (1991/92:FiU2y) konstaterade finansutskottet att det är angeläget att riksdagen snarast fastställer i den omfattning som behövs grunder för förvaltningen av statens egendom och förfogandet över den (RF 9:9). Finansutskottet anförde att det ankommer på näringsutskottet att bedöma i vilken utsträckning detta är behövligt i samband med privatisering av statligt ägda företag och hur dessa förvaltningsföreskrifter i så fall bör utformas. Näringsutskottet kommenterade emellertid inte finansutskottets yttrande i detta avseende.

I detta sammanhang kan erinras om att Budgetlagutredningen i betänkandet Budgetlag – regeringens befogenheter på finansmaktens område (SOU1996:14) har lagt fram ett förslag till budgetlag som bl.a. reglerar dessa frågor. Förslaget är för närvarande under remissbehandling. Regeringen avser att lägga fram en proposition i ärendet under maj 1996. I utredningsförslaget föreslås emellertid att ett bemyndigande för regeringen att försälja aktier i statliga företag skall utformas på ett annat sätt än som föreslås i den nu aktuella propositionen. Regeringen får inte utan riksdagens bemyndigande genom försäljning eller på annat sätt minska statens ägarandel i bolag där staten har hälften eller mer än hälften av rösterna. Däremot föreslås att regeringen skall få besluta att sälja statens aktier eller andelar i ett bolag där staten har mindre än hälften av rösterna om inte riksdagen för det bolaget har beslutat annat.

Utskottet konstaterar att Budgetlagutredningens förslag är utformat mot bakgrund av de generella bestämmelser som avses gälla för överlåtelse av statens egendom, alltså inte endast aktier utan även annan lös och fast egendom. Utskottet ser inte anledning för riksdagen att nu ta ställning till hur en generell reglering av överlåtelse av statens aktier bör utformas i detta sammanhang innan regeringen redovisat sina överväganden med anledning av Budgetlagutredningens förslag.

Enligt vad utskottet erfarit är inte avsikten att bemyndigandet i proposition 141 skall vara generellt och gälla alla statliga företag. Bemyndigandet avses gälla endast de i följande tabell angivna företagen.

Företag	Statlig ägarandel	Föreslagen röstandel
AssiDomän (avser endast nyemission)	50,39 %	lägst 34 %
AB Svensk Exportkredit	50 %	lägst 34 %
Teracom Svensk Runradio AB	100 %	lägst 51 %
Lantbrukskredit AB	50 %	0 %
SAQ Kontroll AB	100%	0 %
SBL Vaccin AB	100 %	0 %
Pharmacia & Upjohn	7,1 %	0 %
Celsius AB (avser endast B-aktier)	25 %	0 %
Enator AB (Celsuis Informationssystem AB)	25 %	0 %

Utskottet tillstyrker att regeringen bemyndigas vidta förvaltningsåtgärder för de nio angivna företagen i enlighet med propositionens förslag.

Försäljning av Vasakronan

I den moderata motionen N26 föreslås att Vasakronan AB bör ingå bland de statliga företag som skall privatiseras. Finansutskottet avstyrkte i sitt av riksdagen bifallna betänkande 1994/95:FiU18 (rskr. 1994/95:347) ett motionsyrkande väckt av Moderata samlingspartiet om att Vasakronan skulle privatiseras. Till betänkandet hade i detta avseende fogats en reservation av Moderaternas, Folkpartiets och Kristdemokraternas företrädare i utskottet. Enligt utskottets uppfattning har ingenting tillkommit som föranleder utskottet att ändra sina tidigare redovisade synpunkter.

Stockholm den 2 maj 1996

På finansutskottets vägnar

Jan Bergqvist

I beslutet har deltagit: Jan Bergqvist (s), Per-Ola Eriksson (c), Sören Lekberg (s), Lisbet Calner (s), Bo Nilsson (s), Sonja Rembo (m), Arne Kjörnsberg (s), Sonia Karlsson (s), Lennart Hedquist (m), Susanne Eberstein (s), Johan Lönnroth (v), Kristina Nordström (s), Fredrik Reinfeldt (m), Mats OdeII (kds), Per Bill (m) och Karin Pilsäter (fp).

Bemyndigande om förvaltningsåtgärder beträffande statliga företag

Sonja Rembo (m), Lennart Hedquist (m), Fredrik Reinfeldt (m), Mats Odell (kds), Per Bill (m) och Karin Pilsäter (fp) anser att den del av finansutskottets yttrande som i avsnittet *Bemyndigande om förvaltningsåtgärder beträffande statliga företag* börjar med "Utskottet tillstyrker" och i avsnittet *Försäljning av Vasakronan* slutar med "redovisade synpunkter" bort ha följande lydelse:

Mot denna bakgrund anser utskottet att bemyndigandet för regeringen att vidta vissa förvaltningsåtgärder beträffande de statliga företagen inte bör ha den generella form som föreslås i propositionen. Bemyndigandet att privatisera 35 namngivna statligt ägda företag som riksdagen beslutade i december 1991 (prop. 1991/92:69, NU10, rskr. 92) bör kunna tjäna som modell även nu. Det tidigare privatiseringsbemyndigandet bör därför utvidgas och de breda aktieförsäljningarna i statliga företag återupptas, vilket även stärker statsfinanserna. Bland de företag som avses i motionerna N26 (m), N27 (kds) och N31 (fp) finns inom finansutskottets ansvarsområde Vasakronan AB. Utskottet anser att det inte föreligger några hinder för att bemyndigandet omfattar även detta företag.